

MVEIR DREEA LISIM

Cimedart,
Vol. 38, No. 2

Gedurende het eerste semester van het cursusjaar 2007 – 2008 heeft de afdeling wijsbegeerte een Amerikaanse gast in huis gehaald. Drie interviewers van Cimedart trekken met stokbrood, brie en pepernoten ('dit zijn net zoete sponsjes') naar zijn woning, een kamer in een desolate studententflat. Muziek van Portishead begeleidt ons entree. Graham Harman, assistent-professor aan de Amerikaanse universiteit te Caïro, Heidegger-scholar, schrijver van *Tool-Being* (2000) en *Querilla Metaphysics* (2005), kijkt ons vragend aan. Is zijn studentenonderkomen zo miserabel als wij gedacht hadden? Het valt reuze mee, zeggen we. Al zal de Spinoza-hoogleraar toch ergens anders gehuisvest worden.

In Amsterdam doceert Harman twee bachelor-cursussen, één over Heideggers Sein und Zeit, een andere over Bruno Latour. Evenals drie andere hemelbestormers, Ray Brassier, Iain Hamilton Grant en Quentin Meillassoux, werkt Harman binnen de filosofische beweging genaamd *speculative realism*. Ten tijde van dit interview werkt hij aan zijn vijfde boek, *Object-oriented Philosophy*, dat naar eigen zeggen zijn magnum opus moet worden.

een interview met Graham Harman

In uw object-gerichte filosofie gebruikt u de term 'vicarious causation'. Wat betekent dat?

Eigenlijk is het best eenvoudig. Waar ik van af wil is het model in de filosofie dat we sinds Kant hebben, waarin het alleen maar over onze relatie met de wereld gaat, of over de onmogelijkheid daarvan. Nooit gaat het over de relatie tussen twee niet-menselijke dingen. Iedereen gaat ervan uit dat we niet terug kunnen naar de tijd vóór Kant. Terwijl iemand als Whitehead heeft gezegd: we laten Kant links liggen en gaan terug naar Spinoza, Berkeley, Locke, Descartes, Leibniz. Leibniz heeft gezegd dat de relatie tussen twee dingen dezelfde is als tussen ons en een ding. De *human relation* heeft geen speciale status.

Tot 1997 had je me wel een behoorlijke heideggeriaan kunnen noemen. Die zomer las ik Whitehead voor het eerst serieus. Daarna vroeg ik me af: waarom ben ik uitsluitend bezig met *Dasein* en zijn relatie tot de wereld? Hoewel ik altijd al rare ideeën over Heidegger had, was dat het eerste idee dat mij van hem verwijderde. Wat mensen zien van de wereld is beperkt. Dingen in de wereld zien ook niet alles van elkaar.

Het was kerststrorgen 1997. Ik werd wakker en besefte: ik geloof niet meer in Heidegger. Je mag je niet tot *Dasein* beperken, je moet het hebben over alle dingen in de wereld. Zo kom je uiteindelijk bij veroorzaking uit: als je gelooft dat er een wereld bestaat onafhankelijk van mensen, en je gelooft tevens dat die wereld niet één grote klomp is, maar bestaat uit losse delen, dan moeten die delen op de een of andere manier op elkaar inwerken. Ik heb het over een veroorzaking van dingen die buiten enige relatie tot elkaar staan. Dingen raken elkaar aan terwijl ze verborgen zijn voor elkaar, dus er moet een middegebied zijn waar ze elkaar treffen. Daar slaat de term *vicarious* of 'indirecte veroorzaking' op. Dingen kunnen elkaar alleen in het binnenste (*interior*) van een derde object treffen. Iedere relatie in de wereld wordt zo ook tot object.

Wanneer dingen elkaar raken, raken ze niet alle aspecten van elkaar. Als vuur katoen verbrandt – ik kies dit voorbeeld in navolging van de oude Arabische filosofen die het probleem voor het vuur niet de kleur en de geur van de katoen. Hoe komt het dan dat katoen deze eigenschappen bezit die wij waarnemen maar waar het vuur niet om geeft? Ik wil niet beweren dat het vuur zich niet bewust is van deze eigenschappen, maar toch reageert het er niet op, ieder ding dat een ander ding aantraakt, zal dat ding op de een of andere manier simplificeren; het raakt niet alle eigenschappen aan. Slechts door het oppervlak van eigenschappen raken ze elkaar aan.

U noemt uw object-gerichte filosofie raar en gebruikt termen als 'speculatieve' en 'weird realism'. Waarom bent u dan toch zo zeker van uw idee?

Mijn filosofie klinkt inderdaad raar en dat was ook mijn eerste grote zorg. In eerste instantie raan je vaak paniekrijke weg van een idee dat te raar klinkt. Maar ik heb ervaren dat als je eenmaal aan een probleem went, het uiteindelijk heel duidelijk en vanzelfsprekend wordt.

William James zegt dat een goede filosofie door drie fasen gaat. Eerst zegt iedereen dat het gek is. Dan vindt iedereen het op eens vanzelfsprekend en snapt niet waarom het er nog toe doet. En vervolgens wijst men erop dat de theorie eigenlijk al veel eerder uitgewonden is. Ook met mijn object-gerichte filosofie lijkt het zo te gaan. Het is vaak nog te radicaal, zeker voor analytische filosofie, maar juist het feit dat het zo verrassend is, bewijst dat het een goede idee is.

Wat is uw kritiek op de analytische filosofie?

Ik respecteer de analytische traditie en ik vind analytisch filosofen allemaal heel clever, maar ze zijn te veel bezig met argumenteren. Je kan nog zulke vlijmscherpe argumenten hebben waarmee je iedereen verstaat, maar een goede filosoof gaat dieper dan dat. In de continentale

traditie is recent een aantal grote filosofen geweest zoals Heidegger, Bergson en Whitehead. Binnen de analytische traditie is bijvoorbeeld Quine erg slim, maar ik kan me niet voorstellen dat iemand hem over 500 jaar nog leest. Het is simpelpweg te saai. Ideeën zitten volgens mij anders in elkaar. Ze zijn een beetje mysterieus en rafelig en het duurt een paar jaar voordat je ze ontwikkeld hebt. Denken is niet alleen het beraken van helderheid, maar juist ook het wijzen op verborgenheid. Als je iets verduidelijkt of opheldert, put je het uit en maak je het in zekere zin dood. Daarom blijven mensen bijvoorbeeld wel hele nachten op voor Nietzsche: omdat hij niet opheldert maar suggereert. Dit heeft te maken met allure.

U noemde hier uw concept 'allure'. Kunt u uitleggen wat u hiermee bedoelt? Heeft dit concept ook te maken met het raken van de diepere essentie van een ding? Is allure de enige manier hiervoor?

Zo doen mensen het tenminste. Veroorzaking komt nog vóór allure. Ik maak een onderscheid tussen sensuele objecten, die zich in het binnenste van een derde object of relatie bevinden, en reële objecten, die zich verbergen. Allure splitst een sensueel object van zijn eigenschappen. In het geval van sensuele objecten heeft Husserl op theoretisch niveau al laten zien hoe elk voorwerp altijd meer is dan zijn eigenschappen. Je kunt om een ding heen lopen en het vanuit verschillende hoeken bekijken, zodat je telkens andere eigenschappen ziet, en toch weten dat het om hetzelfde ding gaat. Heidegger vertelt ons dat we dingen niet theoretisch maar door onze stemmingen zien. Allure is de stemming die het sensuele ding splitst. Veroorzaking splitst een reëel object van zijn eigenschappen. Je moet kunnen laten zien hoe deze splitsing tot stand komt. Daarom moet er zo'n lang boek komen! Dit onderwerp biedt genoeg stof om mijn hele loopbaan mee te vullen. Het gaat de filosofie helpen uit zijn getto te komen, waar het niet over de natuurlijke wereld hoort te praten. Filosofie zit gevangen in een klein gebiedje waar we

het hebben over de paradoxen van het kenner-mogen, paradoxen van taal. Volgens mij kunnen we daar uit komen.

Hoe ontdekken we allure zelf?

Dat gebeurt gewoon, net als Angst (Heideggers 'diepste' stemming in *Sein und Zeit*) gewoon gebeurt. Alleen komt allure vaker voor, en het heeft verschillende gedaanten. Moed is een goed voorbeeld. Je realiseert je dat je meer bent dan al die eigenschappen waar anderen je op vastpinnen. De consequenties van je handelen kunnen je niet schelen, want je gelooft in waar je voor staat. Het kan ook fin zijn om de weg kwijt te raken in de stad, om een ander voorbeeld te geven. *You get lost in the Amsterdam style*.

Hoe kun je contact maken met de eigenschappen van een object en tegelijk dieper gaan? Laten we bijvoorbeeld naar Portishead kijken. Binnenkort brengen ze een nieuw album uit. Kunnen we het hebben over de stijl van Portishead? Veel mensen zullen zeggen dat de stijl slechts een abstractie is van de twee albums die we al kennen. Nee, zeg ik, want we horen wel degelijk een stijl die dieper gaat dan dat. Van het volgende album zouden we namelijk best kunnen zeggen: dit is niet echt Portishead. We hebben toegang tot de stijl, die dieper gaat dan alle informatie over afzonderlijke kwaliteiten.

Hoe weten we wat de stijl van een ding is? We moeten het toch kunnen waarnemen, door een soort intuïtie. Dit heeft weer met veroorzaking te maken. Dat klinkt vreemd, ik geef het toe. Daarom wil ik beginnen bij mensen en hoe dat bij ons in zijn werk gaat, en van daaruit terug werken naar hoe levenloze objecten tot achter de oppervlakte van een ding doordringen. Volgens mij moeten we beginnen met esthetica, dus esthetica tot eerste filosofie bevorderen. Om tot de diepte door te dringen moet je in staat zijn het ding van zijn eigenschappen te scheiden en dat is wat kunst doet.

Wat vindt u zo fascinerend aan objecten?

DCIWEREV FEITJACEM MA FEITJOP

nejlitzO nsv lu6⁹ qo nebeolvni srtcafozoliE

—ed bhow (85E1 — 8E8I) nejlitzO nsv lu6⁹ xet'icib zam6aIV aD baicjglact'no sib neztimabom smact'bas'eb nsv nsv aIe hvvior'ic'z xet'ic'ib srt'ot'oo'q'eb nsv nsv aIe nexar'iq'eg mofe j'bt'ow j'iH. aI j'it'iq qo jot' j'addan x'ez'z'z'z' ne nejt'ic'ib'beg' n'ix na wu6a s'ez'gl'it'it'w' eb nsv -soq' q'el'ia'z'ba'ns' t'eb'w'U eb ne b'ras'it'q'aim'eg s'rt'ic'ib'eb nsv l'et' nebart srt'cafozoliE a'is'ak'ne n'eb'row l'ax'it'is' it'ib nI. b'ra'bn's't'ev b'ag'ro'ov' s'ix —bvuoct'iz'ad t'eb'art' x'zew' n'ix qo nebeolvni.

neval n'ix b'vuod'jab'no t'ca'it'ros'eit' x'ez'z'z' z'aw s'ci'io'q' s'nejlitzO nsv j'it' gaz' x'it'le'k'ne'v'it'ia' amov'gan'it'iu s'me'it'iu eb t'san' x'eos qo j'it' is'aid' g'nal nsv s'ri'ic'iq'ab' s'rt'ez'z'z'z' a'le's'ib. j'annu't'ab'li'nd'z'eb' t'oo'v'a'it'c'n'ul'ib'ag'et'ro'ov' nsv nejlitzO nsv. ne'it'iu s'rt' n'as'eb' i'ew'u'iq'eb mo neb'row'eg bar' mo'v' gwu6in .a'm'in'ot'ib'q' j'art' nsv' g'ri'ne'is'ea s'rt'ca'it'ar't'z' eb s'm'iz'd'uk' j'art' e'b'm'e'on nsv nsv'o'q'ic'z s'rt'is' n'as'ev b'ys'e'ls'ez'g' n'is' s't'ab'li'nd'z' s'rt'ca'it'z'id'ul'eb' n'e'is'z'eg'ras s't'as'eb' n'it' ne'ot' s'rt' s'eb'ib eb nsv ne'w'uo'ct'iz' j'art'. oz mo s'iz'em'ic' a'ie'q'em'iz ne'arl' me'it' mo s'rt'ic'ib' a'ez'm'e'is'V a'Q. b'is'ri'k'it'ix'aw' eb nsv g'ri'z'it'oo'd'ar' nsv' n'eg'nal' j'ar'n. nejlitzO nsv z'eg'lo'v' t'ab' s'm'e'is'ea nsv n'as' t'z'aw' n'alis' ne'be'la'it' s'rt' g'ri'k'it'it'it'it'iu. jot' ne'is'e'is' i'ix n'is'ek'w' ne'bj'it' q'eg'it'ea' eb mo z'aw' z'as'eg'p'ab'e -om'z'g'it'it'it'it'iu na n'em'ov' gwu6in t'san' x'eos qo j'it' g'ni'g' j'ia'z' .n'eg'na'rd' .j'annu't'ab'li'nd'z' eb ni s'ba'e'ot'ro'ov' eb i'it' ne'ot'iz'ne's' s'ib ne'be'rt'k'it'it'eg .j'annu't'ab'li'nd'z' eb ni s'ba'e'ot'ro'ov' eb i'it' ne'ot'iz'ne's' s'ib ne'be'rt'k'it'it'eg

ne'gri'le'k'it'w'no a'le'no't'ic'm'e'm'et' n'eb' nejlitzO nsv b'la'it' ne'q'aw'it'ia' j'ime'v -r'eg' .t'ne'v' z'e'ar't' n'eb' z'et'iu D'ek'i'rt'it'ar' t'oo'b' i'it' z'annu'k' eb nsv b'oid'eg' j'art' qo z'ic'q'm'i' n'as' t'he's' z'ag' ne'g'z'ik' h'ew' na n'as'eb' n'ix .n'as'el' s'rt' n'e'ft'it'ic'z'ab'it'eb' j'z'e'on n'it'it'eb' .t'san' g'ol' t'oo'b'it'ar'w' s'rt'ez'z'z' eb nsv s'br'it'e' j'art' n'as' .j'it' n'as'ot' .n'ev'ne'g'ri'ne'it' nsv' j'no'ot'iq' n'ev' n'as' n'as'eb'z'eg'ge'm' bar' j'it' j'ab'ert' ne'jt'ic'ul'v' ne'bt'ow' s'rt' b'g'lo'v'ar'v' q'e'it' a'nal' j'it' t'oo'b'it'as'w'

—no't'ic'ev' z'as'e'ne'zt'annu'list'nes' t'oo'q' n'ev' nejlitzO nsv' s'it'is'o'm'it'io n'it'it'eb' nI n'ev' n'as'is' s'z'ab' z'ab'it'it' .s'eb'ne'bw'ad' ne'q'aw'it'ia' n'it' z'eb'ot' j'it' s'ib ne'j'ar' s'eb' -k'it'w'no x'it'it'is'ha'ng'q' n'ev' x'oo' n'as' ne'g'ri'z'ev'q' n'ix' n'edd'an' q'ar'it'z'eg'n'it'ic'eb' b'is' j'art' t'ot' i'it' s'ib' .s'rt'ca'it'is'ri' gwu6in n'eb'rt'ic'z'no'E. z'as'e'ne'g'z'it'oo'b' g'ri't'ic'eb' n'ev' w'u'eg' i'e' h'ew' j'iH. ne'x'ew'it'iu na ne'k'it'it'ud'eg' ne'v'it'it' u'os' ne'val' n'ix' n'ev' -le'm'e's't'ev' eb' ne'as'is' s'ib n'it'is' .z'ar't'z'aw' z'ab' s'it'e' C' nsv' t'ax'k'oo's'ed' j'annu'p'it' z'as'e'ne'zt'annu'k'it'eg' .t'ne'v' s'rt'ez'z'z'z' na n'ez'it'is'eb' .n'ev'z'it'no't'ez'z'ar'q'x' nsv' z't'as'eb'q' — t'et'it'it' n'ev'z'it'eb' W' s'it'Q' na' no't'it'ia' s'it'Q'. m'u'it'z' eb' D' nsv' n'ev'is'it'is'eb' s'it'Q'. z'aw -e'ov'it'iu' s'eb'art' ne'q'aw'it'ia' n'it' nejlitzO nsv' s'ib' n'e'ft'it'ic'z'ab'it' j'k'uz' t'oo'v'k'uz' z'ab' n'ev' z'i'em'm'u'ng' gwu6in a'Q. n'ev'it'v' s'rt' n'ev'z'ew' — bar' b'ras'eb'ut'z'ad' g'ri' .j'ha'bd'at'eg' s'it'is' t'it' t'san' n'ev'z'eg' eb' nsv' t'z'ar't'ib' z'ix'ax' ne'bt'ew' n'e'ft'it'ic'z'ab'it'

vindt dat een ethische inbreuk. Je moet langzaam van de smaak genieten en je er door laten verrassen, anders doe je geen recht aan de kwaliteiten van de chocola.

In het artikel 'Vicarious Causation' zegt u onder andere dat er over ieder specifiek object metafysica kan worden bedreven. Hoe zou een metafysica van een 'sports league' eruit zien?

loor mij gaat ontologie vooral over karakters-tieken van alle objecten in het algemeen, zoals de spanning tussen de dingen zelf en hun eigenschappen. Voor een *sports league* heb ik het eerlijk gezegd niet geprobeerd, dat was een grapje voor het artikel, maar het moet te doen zijn. Je zou bijvoorbeeld kunnen vragen: wat maakt een Amerikaanse competitie anders dan een Europese?

Zou je dan kunnen zeggen dat het onderwerp van een bepaalde metafysica de stijl van het specifieke object is?
Ja, precies. Zonder te kunnen zeggen hoe zij dit doen pikken mensen een stijl op wanneer ze een gegeven gebied betreden. Hoe doen we dat toch? Mensen die naar Japan gaan beginnen te buigen. Het enige wat ik met betrekking tot de Hollandse stijl nog niet heb gedaan is een fiets kopen, omdat ik zoveel van wandelen houdt.

Tweeënhalf uur later zetten we de recorder stop. Hebben we recht gedaan aan Graham Harman? Met zijn grote openheid deed Harman in ieder geval ons en zichzelf recht. Zo gebeurt het dat we ons even later door hem naar zijn favoriete restaurant laten leiden. Het miezert, en zonder paraplu wordt het een waterige onderneming. Een spannende kennismaking met de Hollandse stijl dient zich aan: achterop de fiets! Met een vreemd realistisch op de bagagedrager peddelen we door de regen. De avond kan beginnen.

Objecten kunnen zo uit het niets ontstaan en dingen veranderen. Ik denk dat geschiedenis zich zo voortzet, door kleine sprongen die altijd oblect-gericht zijn. Ook onze levens zitten zo in elkaar: nieuwe vrienden ontstaan, nieuwe gewoontes, plaatsen, huizen. Het zijn altijd de objecten die zorgen voor vooruitgang in ons leven. Dat kun je zien. Ik ben bijvoorbeeld een dagboek bij gaan houden waarin ik elke dag één zin schrijf. Elke maand maak ik een balans op van de dingen die zijn gebeurd, gemiddeld zijn dat veertien goede en vier slechte dingen. Je ziet zo hoe nieuwe objecten in je leven zijn gekomen en kleine sprongen van vooruitgang hebben veroorzaakt.

Betekent dit dat een object te reduceren is tot de impact die het heeft?
Nee, dat zou William James of Bruno Latour, die zichzelf deeerste Fransepragmatistenoemt, zeggen. Het probleem van de pragmatisten is dat zij denken dat een ding alleen bestaat in zijn gebruik. Ik denk dat een object meer is en een eigen diepte heeft. Hetzelfde geldt voor een persoon: personen reduceer je ook niet tot de momenten waarop ze je leven veranderen, dan ga je compleet voorbij aan een achterliggende persoonlijkheid. Op dezelfde manier moet je ook met dingen een ethische relatie aangaan en respect tonen voor hun eigen stijl. Zo raken ze nooit saai of uitgeput.

Recht doen aan de objecten in zichzelf, zit daar een ethische implicatie aan?

Ja, ik denk dat de ethische implicatie is dat je verrast moet kunnen worden door dingen. Je moet elke morgen kunnen opstaan en erop vertrouwen dat er nieuwe verrassingen je kant op zullen komen. Ik probeer blij te zijn met zo veel mogelijk objecten. Die instelling heb ik vooral meegekregen van mijn *masters advisor*, Alphonso Lingis. In zijn boek *The Imperative* stelt hij dat we met levenloze dingen ook een ethische relatie hebben. Stel bijvoorbeeld dat iemand hele lekkere, dure chocolade heeft ge- haald en dat nu thuis wil gaan opschransen. Hij